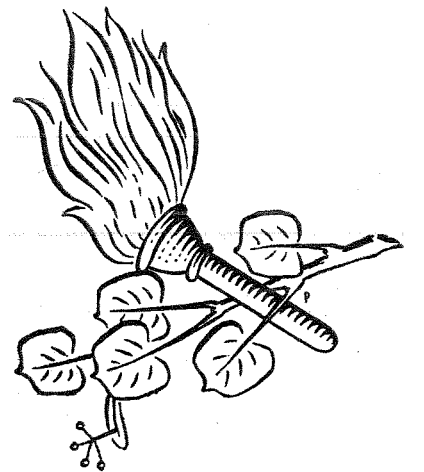

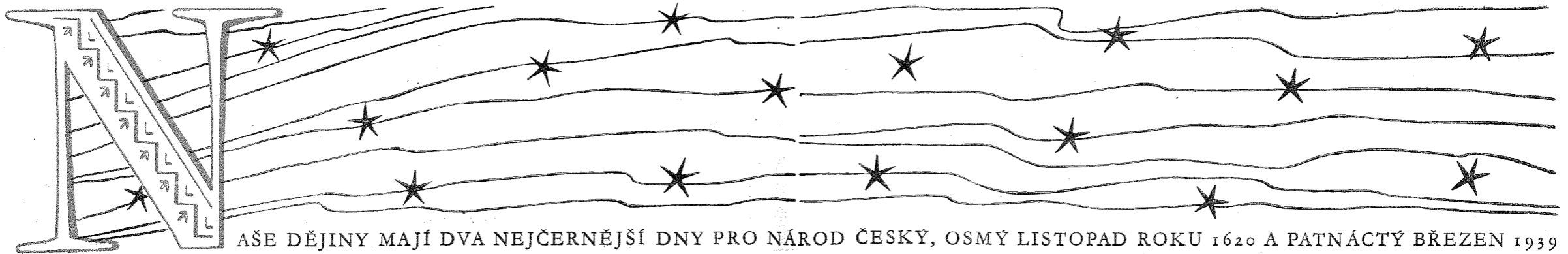
11-C-165

PROF. DR. ALBERT PRAŽÁK · NÁŠ ODBOJ PROTI NĚMCŮM

PROF. DR. ALBERT PRAŽÁK

NÁŠ ODBOJ PROTI NĚMCŮM

AŠE DĚJINY MAJÍ DVA NEJČERNĚJŠÍ DNY PRO NÁROD ČESKÝ, OSMÝ LISTOPAD ROKU 1620 A PATNÁCTÝ BŘEZEN 1939

O obou těchto dnech jsme ztratili svou státní svrchovanost. Ale náš vztah k oběma těmto datům byl týž: jako národ, jenž dovede býti jenom svobodem, usilovali jsme v obou případech o to, abychom svobody znovu nabyli. Po prvé to trvalo skoro tři sta let, po druhé něco přes šest let. Oba dva dny znamenaly světovou válku a my jsme vynaložili vše, hrdlo i statky, abychom zvítězili.

Po Bílé hoře zvedl poražený národ boj proti Habsburkům v cizině i doma. Na dvoře exkrále Bedřicha promluvil r. 1623 řeč proti Habsburkům Pavel Ješín z Bezdězce a věštil příchod legií, jež jednoho dne Habsburky rozdrťí. Stalo se, ale až roku 1918. Komenský obcházel světové diplomatické dvory, aby nám dopomohl k samostatnosti. Nepovedlo se, ale zdařilo se až jeho podobenci Masarykovi r. 1918. Jeho žák Mikuláš Drábík prorokoval, že na habsburskou šelmu přijdou nepřátelé se čtyř světových stran a pomstí nás: stalo se, ale až r. 1918. Balbín a jeho přátelé utekli se s naší pří k vévodovi naší země, sv. Václavu, ale jejich prosba byla vyslyšena také až r. 1918. Do té doby přicházela a odcházela pokolení nikdy nesmířena s porobou a hledala všechny možné cesty k svobodě, hlavně za obrození, za Havlíčka, za Palackého a konečně za Masaryka. Hlavně tato poslední pokolení jednala v duchu Palackého, že »tělo může býti osvobozeno duchem«, že národ vzdělaný nelze již udržeti

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRAVĚKÉ FAKULTY UJEP
STARÝ FOND 0553
Č. inv.:

v nesvobodě. První světová válka byl již slavný pochod za svobodou. V legionářích ožil duch husitských předků, Masaryk odčinil Bílou horu, 28. říjen r. 1918 byl prvním slavným dnem znovunabyté svobody. Myslili jsme, že je to svoboda navždy, a netušili jsme, že potrvá jen dvacet let.

První svobodné Československo byl kvetoucí stát uprostřed Evropy. Bylo obnovou někdejší České Koruny. Připomínalo vpojením Slováků po tisíce let v náš stát někdejší Velkou Moravu. Mělo všechny podmínky dobrého vývoje, jen kdyby je byl neodklidil změněný čas a imperialistický severní nepřítel, posedlý pudem vývoje směrem k dalekému východu, přese všechno, co mu stálo v cestě. Místo oslavného dvacetiletí, po němž trval náš stát, připravil nám pomocí vpašovaných irredent k našim jednotlivým národnostem pohromu, jež byla horší bělohorské. Pomocí anglických germanofilů donutil Evropu k revisi naší menšinové otázky a Mnichovem odkrojil za anglické, francouzské a italské asistence z našeho těla naše malebné pohraničí. Marně jsme mobilisovali. Nesměli jsme z důvodů evropského pokoje ani válčit. Museli jsme se jen poddat, ač jsme byli raněni na všech stranách krvavými odřezky našeho pohraničního území za svou někdejší pohostinnost vůči Němcům, jež kdysi volali naši neprozřetelní předkové za kolonisty. Měli jsme míti podle světové dohody alespoň zmenšený svobodný stát, ale za těžce patronance pokračovali v našem odkrojování i Poláci a Maďaři, ba začali mysliti na odpad i Slováci a Rusíni. Program tu vypracoval berlínský novinář Nowack, a Hitler začal násilnický plnit jen jeho plán, vyslovený knihou Der künstliche Staat. Přes všechny smlouvy a přes všechna přátelství nikdo se nás nezastal, až dne 15. března nás Hitler zmohl cele a obsadil naše země. Slovensko učinil jak pro ironii samostatným státem, třebaš to byl v jeho rukou stát nejvasalštější.

Z prvního samostatného Československa zbyly jen Čechy a Morava. Myslili jsme, že to budou země autonomní, že aspoň v nich budeme svými pány, ale Hitler porušil i základní smysl své knihy Mein Kampf a učinil nás s vyvražďovacím a vyvlastňovacím úmyslem ve vlastní domovině bednými pastorky. Chtěl prostor našich zemí zaplniti jen Němci a nás, mrtvé či živé, dostati z vlastní země. Užil k tomu všech prostředků. Zhustil všechny metody pronásledování národa a kombinoval je ze všech násilnických zkušeností, až se mu dílo začalo dařit a Čechové začali mizet v propadlích. Denně se jich ztratilo několik desítek s obzoru, denně propadl některý statek, nebo náš národní majetek v německou ruku. Naši lidé začali hynout v žalářích, na popravištích, často jen proto, že kdysi stáli v čele národních společenstev nebo jevíli organizační vložu. Měli jsme se státi bezvýznamným stádem bezmocných parobků. Neměl býti mezi námi nikdo, kdo by se jednou vzchopil a povel zotročeným svým bratřím k odporu a boji. Měl býti uničen náš český duch, vědomí ztracené státnosti a vědomí minulosti, aby bylo brzy po nejkulturnějším národě Evropy,

a aby se svět obohatil novou zkušeností, že je možno v XX. století vyhladiti ze života desetimilionový národ. Co připomínalo samostatnému státu jeho minulost, jeho duchové představitele a jeho vzdělanost, musilo z veřejnosti vymizet. Noviny byly omezeny na nejmenší míru a otráveny násilně podávaným jedem odnárodňování. Stejně i časopisy a divadla. Přednášky a spolkové schůze byly znemožňovány. Knihovny byly páleny, produkce knižní seslabována a rušena. Němci spěchali přímo šíleně přetřít Čechy svými barvami a vybičovat národního českého ducha ze země. Vlastenci pozorovali s hrůzou, jak propadá vlast do země.

Byla by se jistě propadla, kdyby bylo nedošlo k německému srazu s Poláky, a nevznítily se z něho nové světové požáry. Snad nikdo se neradoval z něho tak, jako my, Češi. Teprve tu nadešel čas našich nadějí a vědomí, že nyní jest již dobře, že Němci budou jednou poraženi. Nijak nám neimponovalo, jestliže Němci zmohli Polsko, Francii, Norsko, Dánsko, Řecko, jestliže pronikli do Egypta, do Ruska a do všech jiných zemí. Opakoval se tu jen dravčí případ Alexandra Velikého a Napoleonův, jenž musel skončiti v stejném pískovišti. Rozburácená povodeň se musila vrátiti do původních břehů. Náš lid a naše vzdělanectvo věřili od prvopočátku, že vše vyústí v naši svobodu. Prostý lid věřil přímo pudově ve vzduchu blížící se neštěstí — pro Němce, i když byli u Stalingradu. Potkal jsem na příklad roku 1942 nedaleko za Kdyní dva sedláky jedoucí na pole s hnojem. I na stromech se bělala veliká V, symbolisující německé vítězství. Sedláci zastavili, a jeden se zeptal: »Co tomu říkáš?« Druhý odpověděl: »Že tam ten trouba zmrzne!« A práskl vítězně do koní. To bylo obecné přesvědčení našeho prostého lidu.

A zase: setkal jsem se v chumelenici na cestě z Ondřejova do Stříbrné Skalice, tedy ve svatoprokopském kraji, s osmdesátiletou babičkou. Ujistila mě, že se modlí kudy chodí jen za to, aby ožil svatý Prokop s holí a vyobcoval ze země toho německého ďábla. Však prý »pan Masaryk nezemřel, však on se ještě jednou vrátí a zase nás osvobodí!« Lid nepochyboval ani na okamžik, že by německý násilný stav mohl trvale zůstat. Vymlačoval Němce ze země nejdříve v duchu, v dané možnosti chtěl je vymlátiti činem. Šel jsem kolem staveniště, kde se mistr tesař oháněl krásnou lesklou širočinou. Usmál jsem se na něj, a již jsem slyšel, že má několik vyhlédnutých Němců a pojezdí je se svou sekerou. Lidé ukřývali zbraně do země i pod rybníky, jen aby jich měli dost, až uhoří hodina odplaty. Faráři kázali jako o smrtelném hříchu, jestliže by se nějaká naše žena spustila s Němcem, a jestliže by se kdo zpronevěřil naší svaté půdě a našemu milému a těžce zkoušenému národu. Prameny vlasteneckosti vyřinovaly se ze země jako ponorné řeky a omývaly naše zemdlené tělo a našeho porušovaného ducha. Němci byli jako na třasovisku, každou chvíli někdo v něm tonul.

Nejuvědomější odpor začínal v městech a hlavně v Praze. Kol významných jednotlivců seskupili se první odbojníci. Zatím jen o poměrech rokovali a mysli na záchranu. Chytali se nedávné minulosti a uctívali. U hrobu Neznámého vojína, u Husova a Václavova pomníku, u pomníku Palackého a Jungmannova objevovaly se čerstvé kytičky. Policie jich několik odstranila, a druhého dne se jich objevilo sto. K Masarykovu hrobu v Lánech konaly se pouti. Němci musili hlídat pomníky i hřbitovy. Květnový Máchův pohřeb z Pantheonu na Vyšehrad stal se mohutnou manifestací statisíců Pražanů. Mrtvý Mácha byl provázen jako král nekonečným špalírem Čechů protestujících proti Němcům. Pouť u sv. Antonínka na Domažlicku ohromovala množstvím protestujícího lidu, rozplameněného vlastenecky uvědomělou a vášnivou řečí kanovníka Staška. Vlastenecký kněz, potrestaný za to koncentrákem, stal se lidovým heslem a příkladem.

Osmadvacátý říjen r. 1939 byl slaven, jako by Němci u nás nebyli. Po Václavském náměstí se procházeli lidé v svátečních šatech s ná-

rodními odznaky a kokardami. Němci začali po prvé střílet po náměstích a ulicích a začali zatýkat, ale odpor rostl. Zastřeleného studenta doprovodily k hrobu desetitisíce studentů. Došlo k masakrování studentů. Na dva tisíce jich bylo odvečeno do koncentračních táborů. Vysoké školy v Praze i mimo Prahu byly zavřeny. Předsednictvo Studentského svazu bylo postřeleno. Studenti emigrovali do ciziny, založili tam nový český Studentský svaz, krvavý pražský 17. listopad z roku 1939 se stal světovým památným svátkem a dnem slibu, že se pomstíme na násilnících. Začal ilegální pohyb v podzemí. Některé politické strany, hlavně socialistická a komunistická, trvaly dál, osnovaly spiknutí a organisovaly dělnický odpor.

Začali pracovat svobodní zednáři, sokolské jednoty a kulturní společnosti k organisovanějšímu odporu. Pod maskou zdánlivě nevinných schůzí a slavností rozdmýchovaly nenávisť k Němcům. Začala řídit německá censura, ale nebyla dost dalekozraká, aby postihla jejich podkopné dílo. Vytvořily se odbojné skupiny a mafie, podrývaly půdu Němcům pod nohama a poutaly je k vojenskému pobytu v Čechách. Vytvořily odbojnou vnitřní frontu, jež pracovala uvědoměle a souvisle se zahraniční frontou. Tajné vysílačky, umístované i na farách a v kostelích, spojovaly náš odboj se zahraničním odbojem. V jeho čele stál prezident Beneš se svou vládou a státní radou. Kdekdo poslouchal cizí rozhlas. »Kroměříš« začal usměrňovat naše počiny. Co se bil za nás Beneš na diplomatickém poli, co se v cizině vytvořilo naše vojsko a letectvo a podporovalo anglickou a ruskou frontu, bojovali naši na domácí frontě, jak mohli. Sabotovali a zrazovali, každý zločin proti Němcům byl jim ctností. Političtí a intelektuální předáci propadali se v podzemí a odtud řídili odboj. Naši lidé je skrývali a živili. Nepomáhala proti tomu ani smrt ani žalář. Místo jednoho ztraceného přibýlo deset dalších, na život a na smrt odhodlaných odbojníků.

Naše soukromí i naše tiskárny chrlily letáky i ilegální časopisy. Vše

šlo v boj proti Němcům, třebaš zatím jen skrytý neb maskovaný. V skrytu vlaků a dolů nebo i veřejnou cestou přebíhali naši do ciziny, zejména Slovenskem a Jugoslavií, aby podepřeli zahraniční odboj a vyrozuměli Benešovo okolí o tom, co se děje u nás. Spiknutí bylo i v ministerských kruzích. Ministerský předseda generál Eliáš byl v denním spojení s naším presidentem a s jeho vládou v Londýně. Jeho odstranění ztížilo sice poměry, ale nenarušilo odboj.

Protektor Neurath byl vystřídán Heydrichem, bestie za bestii, ale všechny popravy profesorů, studentů, dělníků, sedláků, řemeslníků a předáků politických stran a spolků nepomáhaly, síla odporu rostla. Roku 1942 došlo i k odbojné frontě intelektuálů a dělníků a právě tato fronta shodla se sice na záporném, ale přece jen na nejdůležitějším cíli, dostat Němce za všech okolností ze země a bít je, kde bude jen možno. Byl ubit první a nejkrvavější z nich — Heydrich. Stálo to mnoho poprav s české strany, Hitler byl by nejraději vyhladil celý český národ, ale cesta byla nastoupena a již ne opuštěna. Na sta českých mafií se organisovalo ve všech vrstvách k danému okamžiku, až udeří osvobozenká hodina. Neudeřila dlouho. Ale rok 1943 ji připravoval již velmi pilně a tak, aby celé toto obrovské hnutí podchytila v možné chvíli celonárodní a všetrždní instituce, a zahájila poslední útok proti Němcům. Články velikého osvobozenkého řetězu byly pevně skuty, čekaly jen na stmelení a zapojení. Roku 1944 byla tato možnost pomalu již na obzoru. Prudký německý ústup z Ruska, jenž tak rozradoval básníka Josefa Horu, jejich ústup z Egypta, z Řecka, z Italie, z Francie a vítězný tlak na ně z Ruska, z Anglie, z Německa a z Francie předzvěstoval jejich nadcházející pád.

Rusové se přiblížili konečně i k naší nejvýchodnější hranici, dosáhli již i Slovenska, a tu se udál náš první osvobozenký výbuch.

Na Slovensku zbylo dosti věrných Čechoslováků i po patnáctém březnu r. 1939. Nesmířili se nikdy s tisovsko-tukovskou politikou a s německým osvobozením, i když zdánlivá slovenská státní samostatnost z počátku lahodila mnohým. Zůstali nadál věrni, byli ve spojení s prezidentem Benešem v Londýně a s jeho vládou, jejímiž členy byli i Slováci. Netrpěli nějakou konsolidací Slovenska v hitlerovském smyslu. Pracovali proti ní a udržovali i spojení s Čechy a se slovenskou emigrací v Čechách a na Moravě, chystající odboj proti Němcům s námi. Vavro Šrobár byl tu spojkou a v jeho rukou se soustřeďovaly česko-slovenské konspirační nitky. I na Slovensku vznikal partyzánský odpor, sílený spojením parašutistů a povzbuzovaný vědomím, že slovenské vojenské jednotky přecházely k Rusům a tak se spojovaly v československé vojsko. Události z r. 1944 naznačovaly, že Rudá armáda dosáhne co nejdříve i slovenských hranic a že dá popud k obnově Čs. republiky. Tato okolnost nutkala Slováky pomýšlet na branné povstání proti Němcům, jež by řídila Slovenská Národní Rada a jehož by se účastnili partyzáni z Čech a Moravy.

K slovenskému povstání došlo dne 29. srpna r. 1944. Vybuchovalo na všech stranách, v Čadce, v Žilině, v Trnavě, v Lučenci, v Levoči, v Kežmarku, v Prešově, v Bystřici, v Trenčíně, v Nitře, na Oravě, v Turč. Sv. Martině, v Handlove, v Telgartu, v Hamrech, v Sv. Kříži a j. Povstalci konali všude divy statečnosti a doufali, že nabudou spojení s Rudou armádou a Slovensko osvobodí. Jejich dílo se dařilo, třebaž Němci hleděli je hned v jeho počátcích vší silou zmařiti. Dolehli celou vahou svých vojsk na povstalce, začali obsazovat Slovensko a po pěti nedělích bojů se jim podařilo povstaleckou moc zlomiti.

Slovenské povstání způsobilo veliký rozruch doma i ve světové veřejnosti. Ukázalo, na jak vratkých nohách stál tisovsko-tukovský slovenský stát z Hitlerovy milosti, jakou svobodu ponechávali Němci Slovákům a jak doutnal odpor proti Němcům na všech stranách i chytal při první jiskře jako hořlavina.

I když byl slovenský odpor na chvíli potřen, přece jeho mravní význam byl dalekosáhlý. Prokázal, že se ani Slováci nesmířili s rozpadem Československa, že i oni v mocných složkách, hlavně v svých socialistických a komunistických skupinách, začali pracovati za vedení československých intelektuálů v podzemí, že deserce jednotlivců i celých vojenských oddílů byla protestem proti zcizení Slovenska Čechům a Moravanům, a že tedy i z těchto končin bylo souzeno, aby vybuchlo povstání při prvním daném okamžiku. I na Slovensku uznávali většinou za svého presidenta dr. Edvarda Beneše a jeho vládu dál, spolupracovali s nimi, československé pouto se nikdy nepřervalo. A co bylo zvláště důležité: povstání bylo jednosvorným dílem Slováků a Čechů a jeho výbuch byl sjednán společně.

Slavný slovenský 29. srpen r. 1944 manifestoval před celým světem, že i Slováci zavrhuji nesmlouvavě a s největší energií všechny mezinárodní i vnitřně politické důsledky Mnichova a všeho, co s ním souviselo a po něm následovalo, že odmítají t. ř. samostatný slovenský

stát, jenž byl jen vasalským nástrojem německého imperialismu a zrádcovského tisoovského režimu, přísluhujícího Němcům proti vůli všech roduvěrných Slováků. Slováci vyslovili svým povstáním touhu hledat svoje další zajištění jenom v nově obnovené Československé republice a že žádají restituci předmnichovského stavu. Svou otázku rozhodli se řešiti ne mezinárodně, nýbrž dohodou s Čechy. K boji sáhli proto, aby bojem přivodili vlastní osvobození a aby jím přispěli i k osvobození českých zemí. Proto den 29. srpen znamenal slavný návrat Slováků do republiky, novou tvorbu nového Československa, nezapomenutelný začátek jeho všeho osvobozování. I když se chtěli Slováci vrátit k svému mateřskému základu s uznáním své osobitosti, byla to přece jen obnovená čs. jednota, nezmařitelná v budoucnu a při odstranění všech dosavadních vnitřních nedorozumění již nezníčitelná nikým a ničím.

Slovenské povstání pohnulo moravsko-slovenskou hranicí, a i když bylo zdoláno, oživilo ji ústupem slovenských a českomoravských partyzánů na moravskou půdu. Přes všechna německá pronásledování tamní naše podzemí zle poškozovalo Němce a poutalo na slovenské i moravské půdě jejich branné síly, oslabovalo jejich bojovou sílu na vlastní vojenské východní frontě, hlavně když se Rusové již blížili. Pro Němce tu vzniklo dvojí široké třasovisko, měli nepřítel na frontě i ve svém zázemí.

PRAŽSKÁ REVOLUCE

REVOLUČNÍ ČESKÁ NÁRODNÍ RADA

5. květen

Zatím se semkly české podzemní odbojné síly v jednotu a utvořily revoluční Českou Národní Radu, pohotovou dát se do zjevného odboje, jakmile to bude možno bez katastrofálního krveprolití. Česká Rada byla ve spojení s presidentem, zpravovala ho šifrovanými telegramy o svém postupu, složení a svých záměrech. Byla složena jako košická vláda ze čtyř politických stran, z komunistů, sociálních demokratů, národních socialistů a z lidových demokratů, a měla své národně a sociálně osvobozenské poslání. Většina odbojných složek vyústila v ni. Koncem r. 1944 a na počátku roku 1945 byly vykonány hlavní přípravy k odrazu Němců z našich zemí. Rychlý postup Američanů a Angličanů na západě a triumfální pochod Rusů na východě k Berlínu naznačoval jasně rychlý spád událostí. Rada předpokládala jen včasný shoz zbraní, shoz parašutistů a pomoc hloubkových letců, jakmile udeří osudná hodina. Po pádu Berlína a Hitlerově konci poměry dozrávaly k rozhodnému činu.

V prvních květnových dnech r. 1945 bylo zřejmo, že povstání jest přede dveřmi. Jeho jiskry se mihaly již dne 3. května v některých

městech, na př. nad Turnovskem a Železnobrodskem. V podvečer dne 4. května zamazávali v Praze již německé nápisy před zrakově ztrnulých Němců. Dne 5. května v tom v Praze pokračovali. Dopoledne byl obsazen námi již rozhlas, byly vyvěšovány i naše vlajky a s poledními zvony zazněla i výzva České Národní Rady, abychom se chopili řízení svých věcí sami. Kdo nebyl dosud zapojen v revoluční Českou Národní Radu, zapojil se zrovna mechanicky. Byl stržen silou spádného povstaleckého vývoje. Nastal hon na Němce v úřadech, byli odzbrojováni a zneškodňováni tam i na ulicích, důležité posice byly obsazeny: telefon, radio, spoje v městě, mosty a p. patřily již nám. Nastal rozhodný boj na život a na smrt: Němci musili z Prahy, jejich panství se naklonilo ke konečnému pádu. Revoluční Česká Národní Rada sešla se v poledne dne 5. května na Starém městě v Dlouhé třídě č. 2, aby odtud řídila povstání. Zde mohla setrvati jen do 3 hodin. Nápor německých tanků a ostřelování Staroměstské radnice donutily ji ke změně stanoviště, do podkrovní kavárny Vltavy. Odtud se vrátila Rada po hodině znovu na své první místo, ale musila odtud opět odejít, tentokrát kolem 7. hodiny večer na nákladové nádraží na Žižkově. Projevila organizační úžasnou. Vždy byli pohotově vojáci, kteří ji chránili, a povozy, které ji nenápadně převážely. Kázeň obyvatelstva všech tříd byla naprostá a jejich pomoc obětavě jednomyslná. Prohlášení obyvatelstvu bylo pozdraveno obecně a stalo se i úlevou, protože nyní bylo patrné, že v Radě jsou všechny složky národa a že je tu naprostá jednota cílů i taktiky. O povstání zpravoval Pražany ustavičně rozhlas a brzy i tisk, jenž po prvé v sobotu pozdě večer vyšel svobodně a vyhlásil svobodu. Rozhlas oznamoval i z venkovských měst a dědin, že i tam povstali proti Němcům a bijí je, kde jen mohou, že tu všude jde v naší zemi o povstání obecné, o povstání celého našeho národa. Na rozhlasové volání Rady o pomoc Praze dali se v pohyb i partyzáni a z Hradce Králové a z Plzně i policisté. V Praze stáli proti Němcům dělníci,

občané, vládní vojáci, rezervisti, policisti, elektrikáři, sokolové, hasiči a j., oháněli se svými sporými zbraněmi nebo ukořistěnými německými puškami, ba bojovali leckde i holýma rukama. Boj řádil na všech stranách. Byli první mrtví a ranění, mezi mrtvými byl i člen Rady dr. Budín.

Také Němci nelenili. Zpozorovali brzy, že mají býti v Praze uzavřeni a ubíjeni. Ostřelovali Prahu s Letné a s Petřína, vháněli tanky do ulic, páchali zvěrstva na ženách a dětech, nechtěli se vzdát lacino svého šestiletého samopanství a nadpráví v zemi. Z venkova docházely zprávy, že se chystají do Prahy německé vojenské transporty z východních Čech, že velitel německých vojsk v našem prostoru, maršálek Schoerner, má v úmyslu bojovati v českém území do posledka a že se chce uzavřít v Praze jako v pevnosti, aby ji stihl osud Varšavy.

6. květen

To dalo revoluční České Národní radě podnět k povelu stavět barikády. Snad vznikl z kolektivního hovoru, snad jej první vyslovil Josef Smrkovský, ale osvědčil se. Pražany posedl barikádnický duch z roku 1848. Přes déšť a noční temnotu stavěl barikády kdekdo, mladí, staří, páni nepáni, ženy, děti, bylo to nádherné barikádové stavební šílenství. Barikád bylo nastavěno do nedělního rána skoro na dva tisíce. Někde se zdály nepřekročitelné a nerozbitné. Když chtěli postoupit Němci na př. k Prašné bráně se Staroměstského náměstí, musili si cestu jimi prostřílet děly. Barikády staly se pražskou záchranou. Byly to neprostupné kryty pro bojující vojáky a střelny proti nepříteli.

Revoluční Česká Národní Rada usměrnila na Žižkově povstání. Mohla tu již třídit svou práci a obhlédnout první výsledky boje a jejich nedostatky. Stížnost na nedostatek zbraní a střeliva byla obecná. Proto Rada volala bez přestání radiem o pomoc. Když jí Němci zničili vysílačku v Liblicích, postavili inženýři z blízké Mikrofony v půlhodině vysílačku novou. Rada čekala hlavně shoz zbraní

a munice a přílet hloubkových letců. Myslíla, že přijde pomoc ze západu i z východu, ale neohlašoval se odnikud ani její náznak. Případala si naprosto opuštěnou. Stále zaznívaly jen zprávy, že od Benešova a od Českého Brodu se hrnou další německé tanky proti nám, nad hlavou stále hučely německé bombardéry a prosvítaly i požáry z bombardovaných domů. Jen občas se vyjasnilo, když zvěstovali železničáři, že někde u Unhoště nebo v Hostivaři ukořistili pancéřový vlak nebo se zmocnili pancéřových pěstí. Když však došla zpráva, že německé tanky jsou již na jeden kilometr od nákladového nádraží, tu se rozhodla Rada ke třetí hodině ráno se soboty na neděli přesídliti do svého vojenského stanoviště, představovaného generálem Kutlvašem, štábním kapitánem Nechanským a plukovníkem Davidem Steinerem, v Bartolomějské ulici, do budovy policejního ředitelství. Nedošla tam na své cestě kolem Olšanských hřbitovů, Němci ohrožovali její přejezd kolem Prašné brány.

Tak dorazila Rada dne 6. května k Tylovu náměstí, ke Včele, a ubytovala se tam na dobu od čtyř ráno do sedmi večer k svým dalším seděním. Neděle uplývala v těžkých bojích o ulice, o význačné budovy a zejména rozhlas, který byl nakonec zničen a musil býti zřízen prozatímně a náhradně v krytu; Radě byl však dosti těžko přístupný. Proto nemohla promlouvat s obyvatelstvem přímo a mohla své výzvy dávat jen prostřednictvím. V neděli přibylo mrtvých i raněných, takže bylo jednáno se švýcarským Červeným křížem o bojové přerývky, aby mohli býti mrtví sebráni s ulic a barikád a ranění převezeni do nemocnic. Naši lékaři v čele s prof. Klausem a Hennerem zmocnili se Všeobecné nemocnice i německých klinik a pomohli nám tu pro první pomoc.

V neděli v podvečer odstěhovala se Rada, vypátraná zatím německými bombardéry, do vinohradského pivovaru. Musila postupovati pomalu a pěšky. Ulice byly zataraseny barikádami a vinohradské parky ohroženy skrytými SSmany. Tam zůstala jen několik hodin

7. květen

a vrátila se na noc zase do Včely, ale v pondělí ráno přešla definitivně do Bartolomějské ulice na policejní ředitelství do jeho hořených pater. Vojenské velitelství měla v podzemí tohoto domu a mohla s ním nadále jednat přímo.

Němci byli nesporně ve vojenské převaze. Měli vycvičené vojsko, přemíru těžkých zbraní a munice. Pod Frankovým jménem nabídli sice revoluční České Národní Radě již dne 5. května o 21. hodině jednání, ale chtěli naši kapitulaci, vyklizení našich posic, odevzdání zbraní, německých zajatců a pak teprve dohodu o odevzdání moci v našem prostoru. Rada odpověděla jim prostřednictvím mezinárodního Červeného kříže, že naopak ona sama žádá se vším důrazem je j i c h bezpodmínečnou kapitulaci a že jest ochotna o ni jednat na Staroměstské radnici s předpokladem, že Němci vyklidí předem okolí kolem radnice a stáhnou svá vojska na levý břeh Vltavy.

Němci na to neodpověděli, ale ráno v neděli zvali znovu k jednání, bez jakýchkoliv podmínek se své strany. Rada vyslala k jednání dr. Kotrlého a generála Kutlvašra, kteří přes příkaz ČNR jednali v Černínském paláci s Frankem v neděli odpoledne. Frank žádal za odevzdání moci, ochranu žen, dětí a raněných mezinárodním Červeným křížem. Oznamil německou vůli bojovat s Rudou armádou v našem prostoru, a proto požadoval i volný pohyb německých bojových sil na našich komunikacích. To bylo odmítnuto se vším důrazem a prohlášeno neřešitelným problémem. Při jednání o ev. zastavení bojů prohlásil Frank, že od sobotního odpoledne nerozhoduje již sám, že rozhoduje maršál Schoerner, velitel veškeré branné moci u nás. Protože je t. č. mimo Prahu, může podat zprávu o tom později. Jednání bylo tím bezvýsledné.

Naše delegace se vrátila do našeho stanu a německé bombardování začalo znovu a zesílilo večer a v noci.

Revoluční Česká Národní Rada byla si plně vědoma své obtížné situace. O nějakém shozu zbraní nebo zákroku hloubkových letců nebylo ani zdání. Byly jen slechy, že americké a anglické tanky jsou nedaleko Prahy, ale odnikud jsme nezaslechli nic určitějšího. Očekávání Rusové z jihu a z východu také nedávali o sobě zpráv. Londýn, Moskva a Košice také mlčely. Naše osamění bylo naprosté, a mimo to Němci tísnili stále více naše posice. Za těchto okolností vyslechli jsme brzy k ránu dne 7. května s pocitem jakési úlevy, že se na vojenských velitelstvích ohlásili Vlasovci a žádají, aby se mohli zapojit bojově. Přišli prý na pomoc Praze na naše radiové volání. Když se Vlasovci k nám již připojili, dostavil se do stanoviště Rady Antonovič, pobočník generála Budiščenka, Vlasovova zástupce, aby sjednal postup spoluproje. Rada jednání s ním oddalovala, aby získala trochu času a zkušeností s Vlasovci. Uvědomila si okamžitě, že Vlasovci zradili Rudou armádu, že s Vlasovem nemůže jednat přímo, protože Rada zastupuje v zemi košickou vládu a presidenta, a ti jsou spojenci Sovětů. Vůči Vlasovcům v bojích s Němci byla

8 května

i opatrná. Vlasovci mohli být i ev. německým trojským koněm, jenž se chtěl vloudit do našich posic a mohl nám ohrozit naše obsazení radií, telefonů, mostů a p. vymožeností, jichž ztráty Němci zřejmě želeli. Vlasovci se radií také i domáhali. Mohli ev. ohrozit naše barikády, i když naše vojenské velitelství je posílalo hlavně do bojů o budovy. Proto Rada mluvila s Antonovičem o tom, jak se dostali rudí vojáci k Vlasovovi, jak na věci nazírají a p. Když je Antonovič ujistil, že přešli k Vlasovovi z hladu, že cítí rudě i nadál, že by chtěli vinu smýti pomocí Praze a dosíci tak od rudoarmějců pardonu, potom, ale teprve potom a pro skutečnou bojovou tíseň, stoupající nedostatkem zbraní a munice, odpověděla Rada Budiščenkovi, že děkuje za pomoc poskytnutou na naše radiové volání a že přijímá k spolupoji jen ty vojáky z t. ř. Vlasovova tábora, kteří se cítí vojáky Rudé armády. Do Vlasovova tábora nikdo však z Rady nešel a s Vlasovem nikdo nejednal. Zprávy o tom pocházely pravděpodobně od Němců, neznámo z jakých důvodů. Budiščenko byl nespokojen prohlášením Rady, s Radou dále nejednal a Vlasovce z našich posic odvolal. Vlasovci však pomáhali Praze i na ústupu dál, pomohli hlavně na Smíchově, na Zlíchově a i jinde a zanechali v Praze vděčnou pamět. Předseda Rady se zmínil o tom po příchodu Rudé armády i ruským velitelům, a ti slíbili přihlídnout k tomu, pokud Vlasovce dopadnou. Raněným Vlasovcům v nemocnicích bylo to značnou úlevou. Zda se tak stalo, nevíme.

Po odchodu Vlasovců naléhaly na revoluční Českou Národní Radu nové další starosti. Němci doráželi na nás ze zdvojenou silou a dopouštěli se zvěrstev, hlavně na okrajích Prahy. Jímali muže, chtěli je střílet, stříleli je, posazovali ženy na tanky a hnali se s nimi a s dětmi proti našim posicím. Poměry se zhoršovaly a zhoršily hlavně odpoledne v pondělí. Bylo hledáno východisko, a zdálo se, že bude nejlépe, jestliže budou vyzváni Němci ke kapitulaci a k odchodu z Prahy. Tak došlo ke schůzce Němců se zástupcem Rady dr. Kotrlým.

Původně nemínila Rada s Němci již vůbec jednat. Chtěla je jen bít a vybít. Předpokládala, že jí budou přece jen shozeny zbraně, parašutisté, munice, že nebude odkázána jen na své prostředky. Měla k dispozici jen asi deset tisíc vojáků a ze zbraní a munice to, co bylo poschováváno, co zbylo po všech německých konfiskacích zbraní a konečně co jsme ukořistili na odzbrojovaných Němcích. Scházely hlavně těžké zbraně, jichž bylo ukořistěno poměrně málo. Nad Prahou stále vzlétala mimo to jen německá letadla, přátelé nám nepřiletěli na pomoc a neozvali se radiem ani v pondělí. Že Rusové pochodují od Drážďan Praze na pomoc, nevěděl v Praze nikdo, ani Národní Rada. Jen tato okolnost přiměla Radu, že jednala s Němci znovu o jejich kapitulaci. Do tohoto jednání v pondělí odpoledne však Frank mnoho již nezasahoval, jednal hlavně generál Toussaint, jenž žádal znovu o volný pohyb Němců v Praze a dožadoval se i toho, aby byly barikády zbořeny. Byl odmítnut a jednání ztroskotalo znovu. Němci ostřelovali naše posice dál a sesílili i bombardování Prahy. Zvláště v noci docházely hrozivé zprávy o jejich děsné čině na

předměstích. Vykonávali tam skutečná zvěrstva i na ženách a na dětech, tak že Rada musila stále zakročovati u švýcarského Červeného kříže a docela i u generála Toussainta. Tyto zákroky byly často marné, Červený kříž nekonal povinnost dosti včasně a energicky a Toussaint si zakázal pro noc vůbec jakékoliv buzení. Na stálé volání Rady o pomoc ozvala se jen Plzeň a bylo z ní oznámeno, že dojedou parlamentáři z anglického tábora do Prahy k Němcům, aby zasáhli. Pokud vím, nedojeli, naše stráže aspoň jich nezahledly. Dojeli jen angličtí novináři na tancích, navštívili Radu a ukázali v novinách sjednání, že od půlnoci na 9. květen jest sjednán obecný mír a že se mu podřídili i Němci. Vyslovili naději, že se mu podřídí i Němci v Praze a v Čechách. V noci, asi o půldruhé ráno, došla konečně zpráva, že se Němci rozhodli kapitulovat i u nás.

Boje však nepřestávaly, situace byla stále krajně napjatá, a v ní rodilo se nové ráno, den 8. května, kdy mělo dojít k oznámené kapitulaci Němců.

Toho dne dopoledne dostavil se do revoluční České Národní Rady kolem desáté hodiny velitel Prahy německý generál Toussaint. Zasedl v presidiu Rady a byl přivítán výtkou, proč se Němci v noci na tento den dopouštěli zvěrstev na pražském obyvatelstvu. Toussaint doznal, že nemůže již dosti ovládati hlavně pražské okraje, protože jsme mu přetali spoje. Na periferii se dostavilo prý v noci pět dalších divísí, tři ze severovýchodu, dvě s jihozápadu a nemá s nimi spojení. Snad střílely hlavně ony. Také SSmani vypovídají poslušnost a bojují na svou pěst. Maršál Schoerner rozhodl se prý vůbec bojovat v Čechách doposledka, obsadit Prahu, vyvraždit obyvatelstvo a ev. srovnati Prahu se zemí. Nařídil to aspoň Toussaintovi a Toussaint má prý k tomu všechny prostředky. Nepoužije jich však prý, protože mír je nedaleko a myslí, že bylo již dosti krveprolití. Toto krveprolití by bylo jistě zbytečné. Je voják, zvyklý poslouchat, ale tentokrát se vzepře a chce kapitulovat. Chce odtáhnout na západ, ale

chtěl by projít Prahou. Proto žádá, aby byly barikády zbořeny a aby je bořilo samo pražské obyvatelstvo. Žádal, aby byla zaručena šetrnost k ženám, k dětem a raněným, a aby Němci mohli odejít se zbraní. Rada mu odpověděla v přítomnosti presidia a zástupce bojujících vojáků toto: Schoernerův úmysl jest jí lhostejný. Kdyby provedl s Prahou, co zamýšlí, zaplatí to Němci ruským potřebám. Rusové jsou jistě již na cestě na pomoc. Mír nezačíná až o půlnoci na desátého, nýbrž o půlnoci na devátého. Barikády zůstanou. Němci ať odtáhnou, kudykoliv jim libo. Ženy, děti a ranění mohou se uchýliti pod ochranu Červeného kříže. Těžké zbraně musí Němci zanechat v Praze. Mohou si vzít jen lehké zbraně a musí je zanechat na demarkační čáře. Musí zničit i veškeré nálože v Praze.

Tyto kapitulací podmínky byly na to přečteny plenu revoluční České Národní Rady, a když byly jednomyslně schváleny, byl protokol o nich podepsán všemi účastníky jednání.

Nedlouho po odjezdu generála Toussainta z ČNR začaly skutečně německé vojenské jednotky opouštět Prahu. Ale jejich odchodem nenastal ještě klid. Byli jsme nyní sice již dostatečně vyzbrojeni, měli jsme těžké zbraně a střelivo po Němcích, ale SSmani opravdu nepřestali bojovat, bojovali ze svých hnízd na Letné, na Petříně, na Malé Straně, v Dejvicích. Noc ze dne 8. na 9. květen byla ještě bouřná a byli další mrtví a ranění. Ale boje přece jen oslábly a mohli jsme je již snadněji zmáhat.

9. květen

Časně ráno proskočily zprávy, že se ku Praze přiblížili Rusové a že dojeli na tancích ze severu. Bylo to překvapení, protože jich odtud nikdo nečekal. Teprve později jsme se dozvěděli, že na volání Rady o pomoc dal generalissimus Stalin přímý rozkaz, aby se tanky Rudé armády, vedené maršálkem Rybalkem, daly okamžitě s urychlenou silou do pohybu ku Praze a zdolaly všechny překážky. O tom jsme nevěděli v úterý ovšem pranic, a myslím, že o tom nevěděli ani Němci. Kdyby byli tušili tento úder, byli by opustili asi Prahu sami daleko dříve, nechystali by se přímo v Praze vzdorovat Rusům. Této domněnce nasvědčuje i to, že Němci byli přímo zdrceni, když na ně narazili při jejich odchodu z pražského prostoru Rudoarmějci. Znamenalo to aspoň referent Poltareckij v červnových Izvěstích. Kdyby byla Česká Národní Rada tušila, že Rusové se blíží s přímým Stalinovým rozkazem »dobýt Prahy šturmom«, nebyla by s nimi vůbec jednala a s kapitulací by byla počkala na Rusy. Ovšem že by byli Němci možná začali provádět Schoernerův rozkaz a divisemi, jež stále přibývaly, že by se pokusili přece jen zdolávat naše vojenské

posice a možná, že by byli pražské povstání i zmohli. Ale ať je tomu tak či onak, vnučená kapitulace úterní zachovala Prahu v podstatě neporušenu a znamenala nesporný úspěch revoluční České Národní Rady.

Rudá armáda byla přijata Prahou s nepopsatelným jásotem. Byla uvítána u trojského mostu nejdříve našimi strážemi a v poledne tohoto dne celou revoluční Českou Národní Radou a vším pražským obyvatelstvem. Rybalko byl oslaven proslovy a zahrnut se svými generály trsy květin. Děkoval za uvítání a shromáždění provolávalo slávu prezidentu Benešovi, generalissimu Stalinovi, Rudé armádě a maršálu Rybalkovi. Rybalko projížděl pražskými ulicemi uprostřed jásajících zástupů a vyslovil radost, že se Praha uchovala.

Předtím projel Rybalko Prahou již jednou. Na pozvání přijel do Národní Rady do Bartolomějské ulice, aby shlédl její stanoviště a počul se o pražském povstání. Tam dostal vysvětlení o smyslu povstání, o jeho průběhu, o Vlasovcích a o kapitulaci Němců. Za geniální myšlenku pokládal pražské barikády, ale chtěl, aby rychle zmizely a aby se dal lid do práce. Radoval se, že byl vyslán do Prahy na pomoc a zdůraznil své slovanství. Své vojáky zapojil hned ráno do zbývajících bojů s SSmany a čistil hlavně Karlín, Petřín, Letnou a Malou Stranu. Padlo při tom přes tři sta vojáků Rudé armády. Pražské ulice byly pokropeny i ruskou krví. Ruská krev se smísila s českou krví jako symbol trvalé spojitosti a věčného bratrství. Hned po trojském přivítání poslal Rybalko své vojáky, aby pomohli i jiným městům, na př. do Mělníka, kde Němci Čechy tísnil. Rybalko se svým tankovým vojskem v Praze rychle nabylo obliby a po celé Praze bratřili se rudí vojáci s našimi vojáky a s obyvatelstvem.

Revoluční Česká Národní Rada pozdravila dne 9. května ze svobodné Prahy svého presidenta dr. Edvarda Beneše a jeho vládu a poděkovala generalissimu Stalinovi za poslanou pomoc. Presidenta a vládu pozvala k návratu do hlavního města osvobozeného státu.

Toho dne začala přeměňovat protektorátní úřady v normální naše republikánské úřady a splnomocnila řadu správců, aby je odněmčili. Stejně se stalo se všemi veřejnými podniky.

KONEC REVOLUCE

VÝZNAM POVSTÁNÍ

Dne 10. května začala míti Praha již v celku mírový ráz až na některou střelu někde ukrytého Němce. Podle došlých zpráv měl v úmyslu vrátiti se již i prezident a jeho vláda. Byli očekáváni na kbelském letišti všemi složkami obyvatelstva v časném odpoledni. Ale z letadla vystoupila jen emigrační vláda. Projela, vítána Prahou, vyšňořenou jak nevěsta, a špalíry Pražanů, na hrad, kde ji pozvala revoluční Česká Národní Rada k návštěvě svého stanoviště v Bartolomějské ulici na poledne dne 11. května. Tam ji srdečně přijala, vyložila jí smysl povstání, formálně ji legalisovala a odevzdala jí svou moc. Národní Rada řídila naše věci ještě několik dní, pak odevzdávala jednotlivá ministerstva emigrační vládě. Někteří její členové přešli pak v nově vytvořený Zemský Národní Výbor, jehož hlavou se stal místopředseda Rady Josef Smrkovský a jeho náměstky někteří členové presidia Rady.

Dne 17. května vyjel z Brna presidentův vlak s prezidentem dr. Edvardem Benešem a jeho chotí. V České Třebové uvítal jej za revoluční Českou Národní Radu její předseda dr. Albert Pražák s jejím

členem arch. Ing. Machoněm. Ve vlaku, nadšeně pozdravovaném obyvatelstvem všech krajů a měst, vyložili mu dějiny povstání a osudy a smysl Rady. President Beneš byl uvítán královsky v Praze a projel jí za nevylicitelných ovací na Hrad, jež opustil skoro před sedmi lety. Tím byla dokončena pražská revoluce a navenek uzavřena i činnost revoluční České Národní Rady.

Pražské povstání mělo dalekosáhlý smysl. Odčinilo v poslední fázi potupný 15. březen z r. 1939 a postavilo se dějinně po bok 28. říjnu z r. 1918. 28. říjen byl den jen radostný, 5. květen byl však den boje a krve, den krvácení a umírání za vlast, den do krajnosti vzrušený, třebaš pln nádherného válečného vzmachu, den vytouženého krvavého srazu s nepřitelem, jenž vraždil a hubil zemi i lid. To bylo v něm to velké, že se každý tohoto posledního zápasu s Němci účastnil, ať pán nepán, ať muž či žena a dítě, ať jinoch či stařec. Prokázali jsme světu, že jsme národ schopný boje za svobodu a že jsme se do tohoto boje dali okamžitě, jakmile to zdravý rozum v naší bezbrannosti dopustil a připustil možnost úspěchu. Každý obětoval hrdlo i statek nadšeně, protože nemohl dále žít jako otrok a nedočkavě žádal již jen svobodu, byť se urychlila jen o několik hodin. Každý se chtěl osvobodit sám a nechtěl čekat, až ho osvobodí jiná ruka, byť sebe přátelštější a pokrevně příbuzná.

Pražské povstání připravilo důležitou položku proto i na diplomatický mírový stůl. Stály za ním věrně, odhodlaně a hrdinně i ostatní povstale Čechy se stejnou bojovou pohotovostí a se stejnou nenávistí k nepříteli. Proto mělo toto povstání i ráz všečeský a všenárodní.

Pražské povstání se odlišilo od 28. října r. 1918 nejenom svou krvavostí a tisíci mrtvých a raněných, nýbrž i svým sociálním zaměřením. Pojalo v své pojetí revoluce i 14. říjen r. 1918, t. j. sociální doosvobození lidových zástupů. Chtělo, aby každý v zemi něco vlastnil a aby u nás nebylo pánů a otroků, jak to chtěl již před sedmdesáti lety básník Sládek, hlasatel nového národního erbu s »kladivem

a srpem«. Nemělo u nás býti již nikde a nikdy potlačených, každý měl býti i sociálně svoboden a rovný jeden druhému. To byla sociální filosofie revoluční České Národní Rady, jež chtěla dát doly, továrny velké pozemky a nadměrné podniky do rukou lidu. Chtěla vše u nás znárodnět a zesociálnět.

Tato filosofie, zastávaná Národní Radou od prvního okamžiku, přispěla znamenitě k obecnému národnímu vyrovnání a národnímu narovnání a zamezila naší možnou sociální revoluci poválečnou, jaká zařadila v jiných zemích a jíž jsme byli touto prozřetelnou koncepcí pražské revoluce uchráněni my. To jest dodnes ještě plně nedoceněný základní smysl našeho povstání.

To, že odevzdala bez váhání a rozmyslně revoluční Česká Národní Rada svou revolučně nabytou a krví posvěcenou moc svému presidentovi a jeho vládě, umožnilo znamenitě i rychlou konsolidaci obnoveného státu a zaručilo jeho pokojný další rozvoj. Autorita, jíž dobyla revoluční Česká Národní Rada svrchovaně v národě, zapůsobila tímto činem i k utvrzení autority emigrační vlády.

I to, že se okamžitě přidala k přicházející Rudé armádě, zesílilo východní směrnicí v národě.

Proto přešlo pražské povstání v čele s revoluční Českou Národní Radou ve cti a bez nejmenší poskvrnny do dějin a bude vždy v nich tvořiti kapitolu zářnou a nevymazatelnou. Nepochybuji, že historická pravda, kritická ke všemu a ke všem, to plně potvrdí. Proto se budou generace národa vracet k pátému květnu stejně hrdě a radostně, jako se budou povždy vracet i ke dni 28. října.

PROF. DR. ALBERT PRAŽÁK · NÁŠ ODBOJ PROTI NĚMCŮM
VYDALO NAKLADATELSVÍ F. SMÍD V PRAZE, JAKO 1. SVAZEK EDICE TYMPANON, KTEROU ŘÍDÍ
FRANTIŠEK SEDLÁČEK. VYTISKLA L. P. 1947 MLADÁ FRONTA V PRAZE V POČTU 3.000 VÝTISKŮ,
PÍSMEM GARAMOND. OBÁLKU NAVRHL A ÚPRAVU PROVEDL F. PŘÍHODA. PRVÝCH 250 VÝTISKŮ
JE ČÍSLOVÁNO A AUTOREM PODEPSÁNO. VYDÁNO SE SVOLENÍM ZEMSKÉ RADY OSVĚTOVÉ V PRAZE
VYDÁNÍ DRUHÉ, CENA Kčs 36.—